

BELLE TEN

Cilt: XLVIII

Temmuz-Ekim 1984

Sayı: 191-192

TÜRK TARİH KURUMU İLK BİLİM KURULU AÇIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. YAŞAR YÜCEL

Türk Tarih Kurumu'nun değerli aslı üyeleri,

“Atatürk'ün emir ve isteği üzerine, yüksek koruyuculuğu altında kurulmuş olan *Türk Tarih Kurumu*, tüzel kişiliğe sahip, bilimsel hizmet ve faaliyette bulunacak bir kurum olarak ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU'nun kuruluşuna dahil edilmiş ve yeniden düzenlenmiş” niteliği ile 2876 numaralı özel kanunumuzda öngörülen görevlerini yerine getirmek üzere çalışmalarına başlıyor. Kurumumuzun aslı unsurları olan siz sayın üyeleri, saygı ve muhabbetle selâmlıyorum.

Sizlerin varlığı, Kurumumuzun amaçlarına ulaşmasında başta gelen güvencedir. Çünkü sizler, “Kanunumuzda belirlenen amaç ve ilkeleri benimsediğini tutum ve davranışları, bilimsel eserleri, çalışma ve faaliyetleri veya eğitim ve öğretim hizmetleriyle kanıtlamış; idarî tecrübeye sahip adaylar arasından” seçilmiş bulunuyorsunuz. Sizlerin kişiliğinize duyulan güven, taşıdığınız sorumluluk duygusu, çalışma azmi, yüce kurulumuzun en belirgin özelliğini oluşturuyor. Böylesine yüksek nitelikleri taşıyan mesai arkadaşlarımla varlığı ile gurur duyuyor ve sizlerle çalışma fırsatına sahip olmayı, hayatımın en dikkate değer şansı sayıyorum. Bu vesileyle hepinizi tek tek bir kez daha tebrik eder, başarılarınızın sürekli olmasını dilerim.

Yüksek malumlarınız olduğu üzere, “Türk Tarih Kurumu'nun amacı, Türk tarihini ve Türkiye tarihini ve bunlarla ilgili konuları, Türklerin medeniyete hizmetlerini, bilimsel yoldan incelemek, araştırmak, tanıtmak, yaymak, yayımlar yapmak, bunlara dayanarak da Türk tarihini ve Türkiye tarihini yazmaktır”. Bu amacı gerçekleştirmek üzere, Kanun, Kurumumuza şu görevleri vermiştir:

- a) Türk tarihinin ve Türkiye tarihinin kaynaklarını araştırmak, incelemek, bu konularla ilgili bilimsel değerdeki araştırmaları ve eserleri yayımlamak,
- b) Türk ve Türkiye tarihine ilişkin kaynakları toplamak, incelemek, gerekli görülenleri Türkçeye çevirmek, yaymak, yayımlamak,
- c) Türk ve Türkiye tarihini aydınlatmaya yarayacak belge ve malzemeyi toplamak, arşiv ve dokümantasyon merkezleri kurmak, niteliği belirlenen belge ve malzemeyi elde etmek için gerekli araştırmaları, incelemeleri, kazıları yapmak ve yaptırmak,
- d) Belirtilen kaynaklara dayanarak Türk tarihini ve Türkiye tarihini yazmak ve yayımlamak,
- e) Yeni buluşları ve bilimsel konuları yaymak ve tanıtmak üzere bilimsel toplantılar yapmak, kongreler, sergiler ve geziler düzenlemek,
- f) Millî varlığımızın devamında temel unsurlardan biri olan tarih sevgisini ve bilincini kökleştirecek, geliştirecek ve yaygın hale getirecek, tarihi araştırmaları ve çalışmaları özendirerek, destekleyecek her türlü tedbiri almak, gerekli çalışma plan ve programlarını yapmak,
- g) Amaç ve görevleriyle ilgili olarak, yurt içinde ve yurt dışında Türk veya Türkiye tarihi üzerinde çalışan, araştırma ve yayın yapan kurum, kuruluş ve araştırma merkezleriyle, arşivlerle işbirliğinde bulunmak, kitap, yayın ve orijinallerinden çoğaltılmış belge mübadele etmek,
- h) Yüksek Kurul'un onayı ile yerli veya yabancı bilimsel kuruluşlara üye olmak, temsilci göndermek, kongrelere katılmak, bu kuruluşlarla ortak araştırmalar ve çalışmalar yapmak,
- i) Yüksek Kurul'un, Yüksek Kurum'un ve kanunun verdiği diğer görevleri yerine getirmek.

Görüldüğü gibi, bizim çalışmalarımızda *bilimsel düşünce*, temel yönlendirici unsur olacaktır. Çünkü, bilim, gerçeği araştırır. Gerçeği arama tutkusu, insanlığı ilkel yaşam düzeyinden bugüne ulaştırmıştır. Bizim konumuz olan tarih bilimi için gerçeği arama, insanlığın gelişme çizgisini ve bu genel gelişme çizgisi içinde, yarattığı maddî ve manevî değerlerle katkıda bulunan milletlerin rolünü en doğru biçimde tespit etmektir. Bunun en özlü ve açık anlatımı, Ulu Önderimiz Atatürk'ün “*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sâdik kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır*” özdeyişindedir. Yüce Önderimiz bu özdeyişiyle, dünyadaki bir başka gerçeği dile getirmektedir. O da, bugün ulaşılan uygarlık düzeyinin yüksekliğine rağmen, “değişmeyen hakikat”ın hâlâ zaman zaman çarpıtıl-

makta ya da görmezlikten gelinmekte oluşudur. Bu çarpıtmalardan ve yanıltmalardan en çok biz Türkler zarar görmüşüzdür. Uygarlıkların karşılaşması, birbirleriyle etkileşmesi sürecinin büyük dönemeç noktalarında Türklerin varlığından ve faaliyetlerinden, kendi çıkarları açısından rahatsız olanlar, gerçeği daima çarpıtmışlardır. Bunun yanında, kendi çıkarlarını savunmak, haksız davranışlarına “mazeret görülebilir fikrî zemin hazırlamak” amacıyla girilen propaganda faaliyetlerinde, hâlâ *gerçek* korkusuzca katledilebilmektedir. Atatürk’ü en çok düşündüren ve bu konuda köklü tedbirler almaya yönelen, sözünü ettiğim husustur. Atatürk’ün tarih üzerindeki çalışmalarını, İstiklâl Savaşımızın kültür alanındaki bir devamı olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Çünkü, millî mücadele ile ülkemizi yabancı orduların istilâsından kurtardıktan sonra, kurduğumuz devleti ebediyete kadar yaşatmak, ancak yüzyıllardan beri yanlış bir tarih bilgisiyle beslenmiş dünya kamuoyunu aydınlatmakla mümkün olabilirdi. Nitekim, Türkiye’de modern tarih araştırmalarına başlandığında, millî tarihimiz için şu yanlış görüşlerin oluşturduğu büyük tehlike söz konusuydu:

- 1) Türklerin sarı ırka mensup, Avrupalılara göre ikinci sınıf bir ırktan olduğu bilgisi,
- 2) Türklerin medenî niteliklerden yoksun oluşu,
- 3) Türk toprakları üzerinde tarihî iddialar.

Aslında bu görüşlerin hepsi, “Şark Meselesi” adıyla tanımlanan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun paylaşılmasını amaçlayan sömürgeci bir siyasetin ürünleriydi. Gerçek, bilerek çarpıtılıyordu. Fakat konunun, bir de bizim yönümüzden talihsiz bir yanı vardı:

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, üç evreden geçerek gelişen tarih anlayışı içinde, Türklerin millî geçmişi bir bütün olarak ele alınamamıştı. İmparatorluğun kuruluşundan Tanzimat’a kadar süren dönemde, ümmet tarihi anlayışı egemendi. İslâm ulemâsı, İslâmiyet prensiplerine dayanan İmparatorluğun kuruluşundan Tanzimat’a kadar süren dönemde, ümmet tarihten yararlanmayı düşünmüş ve İslâm tarihini, bu maksatla devlet tarihi olarak kabul etmişlerdi. İslâm tarihinde, Türklerin İslâmlıktan önceki tarihleriyle pek ilgilenmek düşünülmemişti.

Tanzimat döneminde, ümmet tarihine paralel olarak devlet tarihi anlayışı gelişmeye başladı. Yeni tarih anlayışında, Osmanlı Devleti için başlangıç olarak Osmanlı Devleti’nin kuruluş tarihi kabul edildi. Yine bu tarihten önceki Türk devletleriyle ilgilenme akla gelmemişti.

İmparatorluğun son zamanlarında, özellikle İkinci Meşrutiyet döneminde millî tarih anlayışına yaklaşıldı. Osmanlı aydınlarından bazıları, Türk tarihinin kaynaklarına gidilmesi gereğine işaret etmeye başladılar. Ancak, çağdaş kaynakların yeterince işlenmemiş ve gün ışığına çıkarılmamış olması nedeniyle, bu dönem için tehlike, genellikle Avrupalıların kaleminden çıkmış ve büyük yanlışlar, kasıtlı değerlendirmeler taşıyan bilgileri olduğu gibi aktarma işlemiydi.

Özetlemeye çalıştığım bu üç evreli tarih anlayışının ulaştığı safhada, bizim için söz konusu olan tehlikeyi bertaraf etmek mümkün değildi. Büyük Atatürk, verdiği nutuklarda fırsat buldukça bu tarih görüşlerinden ayrılmanın gereğini ve millî bir tarih görüşüne varmanın önemini belirtti. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra, bu düşünce üzerinde ısrarla durdu. Türk milleti dünyaca tanınan ve sayılan Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurmuştu. Devlet yeni, fakat millet uzun ve onurlu bir geçmişe sahipti. Millet kendi adını taşıyan tarihine kavuşması zorunluydu. Bunun için de millî tarih anlayışı içinde, Türk tarihini ve Türkiye tarihini bir bütün olarak ele alıp incelemek gerekiyordu.

Değerli üyeler,

Hepimizin çok iyi bildiği gibi, 1923'ten 1928'e kadar geçen süre içinde devletimizin temel niteliklerinin kazandırıldığı, Türkiye Cumhuriyeti Devletini millî, çağdaş bir devlet olarak kurmayı amaçlayan inkılâp hareketlerinin gerçekleştirilmesi için çalışıldı. Bu nedenle, tarihle yakından ilgi, ancak bundan sonra planlı ve programlı bir biçimde sürdürülmeye başlandı. Türkiye'nin en eski yerleşiklerinin kimliklerinin belirlenmesi, Türkiye'deki ilk uygarlıkların nasıl ve kimler tarafından kurulduğu, Türklerin dünya tarih ve uygarlığı içinde yerlerinin ne olduğu, Osmanlı Devleti'nin bir aşiret anlayışına dayanıp dayanmadığı, İslâm tarihinin gerçek özelliğinin ne olduğu ve bu tarih içinde Türklerin rolünün açıklanması gibi konular, belibaşlı araştırma meseleleri olarak belirlendi. Ancak başlangıçta büyük güçlükler vardı. Her şeyden önce düzenli bir teşkilata, sürekli ve sabırlı bir çalışmaya ihtiyaç vardı. Her şeyle Atatürk yakından ilgileniyordu. İlk, en yeni yayınları içinde bulunduran bir kitaplık kurulmakla işe başlandı. Sonra Türkiye'de tarih yazan ve tarihle ilgilenebilecek kişilerle ciddi bir incelemeye girişildi. Bakanlardan, milletvekillerinden, profesör ve öğretmenlerden bazılarına tarih konuları üzerinde çalışmak görevi verildi. Bu iş bir taraftan gelişirken, diğer taraftan da Türk tarihinin incelenmesi ile sürekli uğraşmak üzere *Türk Tarihini Tetkik Heyeti* kuruldu. Tarih çalışmalarının ilk ürünü 1930'da yayınlanan *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı kitaptır. Ata-

türk bu kitabın birçok yerlerini beğenmedi. Bu kitabın yayınlamasından bir yıl sonra, kurulan heyet çok hızlı bir çalışma temposu edindi ve bir aralık gezici bir çalışma grubu haline geldi. Çankaya'da, Yalova'da, Dolmabahçe'de, vapurda, trende, ziyafet sofralarında, kısacası fırsat bulunabilen her yerde bu meseleler üzerinde tartışmalar yapıldı. Bazı günler bütünüyle bu meselelerin görüşüldüğü oluyordu.

Yine hepimizin bildiği gibi, bu hızlı ve sürekli çalışma ortamı 1931'de Atatürk'ün direktifleri ve koruyuculuğu altında kurulan *Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti* ile bütünlük ve tam bir bilimsellik kazandı. Bugün yeni düzeni ve Yüksek Kurum'un bir parçası niteliği ile çalışmalarını sürdüren Türk Tarih Kurumu, *Türk tarih tezini* bilimsel kanıtlarıyla ortaya koyan ve kabul ettiren onurlu bir görevi sürdürmektedir. Üniversitemiz ile birlikte yapılan çalışmalar sonunda, bugün artık dünyada, gözlerine perde çekilmiş bir kısım fanatikler dışında, Türklerin medeniyetten yoksun, ikinci sınıf bir ırkın mensupları olduklarını, kültürel değerler yaratma yeteneği taşımadıklarını ileri sürenlerin pek sık görüldüğü bilimsel toplantılara rastlayamazsınız. Bunun yerine, birçok uluslararası Türkoloji toplantılarında, seminerlerinde, sempozyumlarında Türklerin kültürel seviyesi, Türk dilinin ve lehçelerinin çeşitli özellikleri, büyük Türk devletlerinin siyasal ve uygarlık tarihinin meseleleri tartışılmaktadır. Bugün artık Türk tarih araştırmalarının, arkeoloji, antropoloji çalışmalarının düzeyi, uluslararası düzeyden aşağı değildir. Dünya üniversitelerinin birçoğunda Türk bilim adamları, büyük bir yetkinlikle kürsüler işgal etmekte, yabancı meslektaşlarıyla birlikte dersler vermektedir. Ulaştığımız bu seviyeyi Atatürk'e borçluyuz. İslâmiyetten önceki Ortaasya Türk Uygarlığından günümüze gelinceye kadar bütün evreleri hakkında, Türk tarihi üzerinde sağlam değerlendirmeler yapmış durumdayız. Fakat bu yeterli değildir. Binlerce yıllık geçmişin kültür mirasını en ince ayrıntısına kadar incelemek, araştırmak, belgelerini ortaya koymak için daha çok zamana ve her şeyden önemlisi de çok çalışmaya ihtiyacımız vardır. Yapacağımız çalışma sonunda ortaya koyacağımız veriler, bir yandan bizim millî tarihimizi bütün yönleriyle gün ışığına çıkaracak ve bu yolla günümüzün daha iyi değerlendirilmesine imkân verecektir. Yapacağımız bu çalışmalar, aynı zamanda insanlık tarihi için de önemli bir katkı olacaktır. Çünkü, Türkler yarattığı millî değerlerin insanlığın genel girişimine etkisi dolayısıyla, dünya uygarlığının ilerlemesine de yardım etmişlerdir. Bu yardımın şekil ve oranını belirlemek bu açıdan da yararlıdır.

Değerli Üyeler,

Hoşgörünüze sığınarak, zamanınızı alıyorum. Fakat kısaca anlatmak istediğim şudur: Atatürk tarafından başlatılan ve bugüne kadar büyük güçlüklerin geride bırakılarak, tarih alanında ilmi çalışmaların ulaştırdığı olumlu bir aşamayı, çok daha ilerilere götürmek gibi, çok sorumluluk isteyen bir görevi üstlenmiş bulunuyoruz. Sorumluluk duygusu, hepimizin takdir edeceği üzere yüce bir duygudur, ancak Büyük Atatürk'ün de belirttikleri üzere, aynı zamanda “ölümden de ağır” bir duygudur. Sizlerin bu konuda neler düşündüğünüzü biliyor, bunun için sevinç duyuyorum. Bu sorumluluk yükleyen ve aynı oranda onur da veren görevi, omuzlarımızda başarıyla taşıyarak bizden sonrakilere daha mükemmel bir ortam bırakacağımıza inanıyorum.

Değerli Üyeler,

Sözlerimi, Büyük Atatürk'ün tarih tartışmaları sırasında söylediği, bize direktif niteliği taşıyan sözleriyle bitirmek istiyorum. Bakınız Büyük Önderimiz ne diyor:

“Size her zaman söylerim. Cemiyeti ben bunun için kurdum. Buradaki üyeler yurt içinde ve yurt dışında tarihe ait yapılan çalışmalarda ve kendi tetkikleri neticelerinden birbirlerini haberdâr ederek, birbirlerini tamamlayarak çalışırlarsa netice de daha müspet olur. Bunu yaparken şahsınıza ait bir buluşun başkaları tarafından kullanılmasından ve mesut neticelerin isminize değil, mensup olduğunuz cemiyete ve millete mal edilmesinden endişeniz olmasın. Millet bunun kadrini bilir.

Millet sevgisi kadar büyük bir sevgi yoktur. İstiklâl Harbinde benim de milletime ettiğim birtakım hizmetler olmuştur zannederim. Fakat bunlardan hiçbirini kendime maletmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir dedim. Aranacak olursa doğrusu da budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için yapmamız lâzım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz. Bugüne ve yarına bırakılmış daha birçok büyük işlerimiz vardır. İlmî araştırmalar da bunlar arasındadır. Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem budur: Şahsınız için değil, fakat mensup olduğumuz millet için, elbirliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur”.

Hepinize saygılar sunarım.